

VERSLAG

Vergadering:	Commissie Borging Energieakkoord, nr. 4
Datum en tijd:	7 oktober 2014, 10.30 uur
Plaats:	SER-gebouw te Den Haag
Aanwezig:	Nijpels (voorzitter), Alma, De Bakker, Berkhuizen, Bokhoven, Borren, Boot, De Bruijn, Van Dril, Droste, Dierikx, Van Dijk, Van Empel, Van Genugten, De Groot, Grünfeld, Van Haaren, Hemerik, Hoek, Van Holstein, Jurjus, Kuin, Koning, Klerk, Kamminga, Limmen, Linnekamp, Lulof, Lindner, Oortwijn, Paping, Rats, Roest, Ruijgrok, Rietkerk, Van Ruiten, Roorda, Rutjens, Slotema, Siertsema, Schmitz, Van Tongeren, Van der Tang, Van der Vlist, Van der Velde, De Vet, Wagenaar, Wijfker, Wijdoogen, Warners
Ministeriële vertegenwoordigers:	
Secretariaat:	De Haan, Weterings, Westenberg, Rensen (notulist)
Afwezig:	

1. Opening en mededelingen

De *voorzitter* opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom. In het bijzonder wordt mevrouw Hamer, de nieuwe voorzitter van de SER, welkom geheten.

Mevrouw Hamer zal later ter vergadering de Nationale Energie Verkenning (NEV) in ontvangst nemen.

Allereerst zal aan de hand van een viertal pitches gepresenteerd worden wat er op die onderwerpen in de praktijk gebeurt.

2. Uit de praktijk, pitches***Pitch: Stroomversnelling – huur & koop (Opstelten, Platform 31)***

De *voorzitter* licht toe dat er de afgelopen maanden vanuit het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een aantal beleidsmaatregelen is getroffen. Er is geld beschikbaar gesteld om de energiebesparing in de gebouwde omgeving op gang te brengen. Dat is een buitengewoon weerbarstige materie omdat er meer dan vierhonderd gemeenten, duizenden installateurs en aannemers bij betrokken zijn. Naast de financiële mogelijkheden en beleidsmaatregelen is er ook een aantal initiatieven ontplooid vanuit de bouwsector en de gemeenten. Een van die initiatieven is *Stroomversnelling*.

De heer *Opstelten* licht de kern van het initiatief Stroomversnelling toe. De toelichting gaat iets dieper in op koopwoningen. Het gaat bij dit initiatief niet alleen om het bereiken van een energieneutraal niveau, maar ook om dat in korte tijd te realiseren. Voor huurwoningen kan dat op dit moment al in vier dagen en voor koopwoningen is de lat gelegd op tien dagen. Het streven is om de doelstelling te halen zonder dat dit additionele woonlasten met zich meebrengt.

De presentatie is als bijlage bij dit verslag gevoegd.

Vragen vanuit de zaal

Mevrouw *Bos* vraagt hoeveel werk dit project oplevert.

Volgens de heer *Opstelten* betreft dat circa 9.000 extra arbeidsjaren werk voor huurwoningen in 2020. Dat betekent dat er voor huurwoningen al redelijk wat geïnvesteerd wordt in onderhoud. Voor koopwoningen ligt dat lager terwijl het minstens over een even zo grote investering gaat. Dat zou dus minimaal een additionele toename moeten betekenen van 10.000 extra jaren werk. Spreker merkt hierbij wel op dat het een voorzichtige prognose is. Het zou nog eens precies uitgerekend kunnen worden door het Economisch Instituut voor de Bouw.

De heer *De Groot* vraagt hoe de zes verschillende eigenaren in de film overgehaald zijn om gezamenlijk de verbouwing te doen. Spreker wil ook graag weten wat de verbouwingskosten zijn geweest. Daarnaast vraagt spreker hoe wordt omgegaan met de verschillende staat van onderhoud waar de huizen in verkeren.

De heer *Opstelten* licht toe dat het in de film ging over huurders. Ook daar geldt overigens wel dat de hele straat er in mee moet willen gaan. Bij huurwoningen gaat het over integraal vernieuwen, inclusief de keuken en badkamer. Het moge helder zijn dat huurders hier een enorme kwaliteitsverhoging zien.

Bij de koopsector is een kostprijsniveau meegegeven voor de bouwers die met name gaat over het energetische aspect. De nieuwe keuken en badkamer is daar geen verplicht element binnen hetzelfde kostprijsniveau. Dat kostenniveau zit voor een huurwoning, inclusief keuken en badkamer, op € 70.000,- inclusief btw. Daar is ook nog de optie om meteen het onderhoud bij de bouwers in opdracht te geven. Dat is bij huurwoningen niet onlogisch want dat garandeert ook de dertig jaar-garantie die de bouwers geven.

Bij de koopsector moet het aangeboden worden. Een koper kan niet verplicht worden om dertig jaar onderhoud af te nemen. Dat betekent wel dat scherp opgesteld moet worden welke onderhoudselementen er zijn. Er worden namelijk ook op de koopwoningen garanties voor langere termijn gegeven die gecontroleerd moeten worden. Dat is dan wel inclusief de verantwoordelijkheid en de invloed van de bewoner daarop.

De *voorzitter* memoreert aan het werkbezoek als voorzitter van de Commissie Borging Energieakkoord aan een project in Heerhugowaard. Het blijkt dat, naast het belangrijke doel van energiebesparing, nog twee andere zaken van belang zijn; het wooncomfort en de verfraaiing van het huis. Het levert voor de bewoner dus veel meer voordeel op dan alleen een besparing op energiekosten.

Spreker dankt de heer *Opstelten* voor zijn bijdrage.

Pitch: Wind op land - gedragscode (Warners, NWEA)

De *voorzitter* licht toe dat er rond het thema Wind op land een aantal issues speelt. Eén daarvan is het draagvlak. In het kader van dat draagvlak is bij de afspraken rond het Energieakkoord geregeld dat in de nieuwe omgevingswet een participatie-artikel zou komen. Een van de afspraken uit het Energieakkoord is verderde gedragscode. Die gedragscode moest een soort raamwerk bevatten voor afspraken tussen de omgeving en de initiatiefnemers van een windmolenpark. De gedragscode is inmiddels verschenen en de heer *Warners* zal deze toelichten.

De heer *Warners* licht toe dat de gedragscode op 3 september jl. door vier partijen is ondertekend. Die vier partijen zijn de gezamenlijke Natuur- en Milieufederaties, Greenpeace, Natuur en Milieu en de NWEA. Daags daarna mocht spreker de gedragscode aan de voorzitter van de borgingscommissie overhandigen. Het is een sectorale code, maar met medeverantwoordelijkheid van een aantal maatschappelijke partners.

De gedragscode is een afspraak uit het Energieakkoord. De gedachte achter de gedragscode was om een goede beschrijving te hebben van de manier waarop de ontwikkeling van windmolenparken in Nederland zou moeten plaatsvinden. Dat proces betreft de ontwikkelfase, de bouwfase en de exploitatiefase.

De ondertekenende partijen hebben de indruk dat het Energieakkoord in dat opzicht naar letter en geest is geconcretiseerd.

Halfjaarlijks zullen partijen met elkaar kijken naar de ontwikkeling van de gedragscode en jaarlijks zal er een evaluatie plaats vinden. Bij de tussentijdse gesprekken en bij de evaluatie zal ook de NLVOW betrokken worden. Deze organisatie behartigt de belangen van omwonenden van windenergieparken en heeft zich het afgelopen jaar ontwikkeld tot een prominente partij. De gedragscode heeft een bindend karakter voor de sector. Er spelen tegelijkertijd ook veel processen met een publiek karakter. Dat betreft het verlenen van vergunningen of het hanteren van normen. De NWEA is in afwachting van de appreciatie van de Rijksoverheid, de VNG en Ipo. Het is van groot belang dat overheden aangeven hoe zij de gedragscode een plek geven in die publieke processen.

Er zijn geen vragen vanuit de zaal.
De *voorzitter* dankt de heer Warners voor de toelichting.

Pitch: Zero emissie stadsdistributie (Wagter, CONNEKT)

Mobiliteit is een van de extra opgaven uit het Energieakkoord. Destijds moesten om redenen nog een aantal aanvullende afspraken worden gemaakt. Op dit moment wordt er gewerkt om die afspraken te realiseren. Om inzichtelijk te maken dat er niet alleen wordt gesproken in de sector geeft de *voorzitter* het woord aan de heer Wagter.

De heer *Wagter* geeft een toelichting op het traject stadsdistributie. Op dit moment zit het in de onderhandelingsfase tussen de juristen van I&M en de medeondertekenaars. Over de inhoud en het doel van de greendeals zijn de private partijen en de Gemeenten het eens.

Op dit moment wordt goede maar nog vrij dure technologie gebruikt. Wanneer het anders wordt georganiseerd dan kan andere (beschikbare) technologie betaalbaarder worden. Het anders organiseren betekent dat concurrenten moeten gaan samenwerken. Bij samenwerking komt het uit op aspecten van marktordening. Dat maakt het debat vrij ingewikkeld. Partijen zijn echter wel overtuigd van de noodzaak daarvan. De vraag is hoe het transport zo geregeld kan worden dat er een nieuwe stabiele situatie ontstaat.

De looptijd van greendeals is tien jaar. Dat is vijf jaar voor living labs en vijf jaar voor opschaling. Die tien jaar is ook om voertuigfabrikanten in binnen- en buitenland een idee te geven dat er stabiliteit en een interessante innovatiemarkt is. Dat biedt zekerheid voor investeringen. Om het beleid goed te krijgen heeft het ook de steun van de Rijksoverheid nodig.

Er zijn geen vragen vanuit de zaal.
De *voorzitter* dankt de heer Wagter voor de toelichting.

Pitch: Overleg over decentrale energieopwekking (Hans van der Vlist, E-Decentraal)

Over decentrale energieopwekking is de afgelopen maanden vaak gesproken. Het heeft de aandacht van de media en van de Tweede Kamer. Een aantal uitvoeringsproblemen met de postcoderoos is besproken in het inmiddels goed lopende gestructureerde overleg. De departementen en alle betrokken organisaties hebben daar vervolgens verdere afspraken over gemaakt. De heer Van der Vlist zal de stand van zaken toelichten.

De heer *Van der Vlist* heeft veel waardering voor dat wat in de afgelopen maanden is gerealiseerd. Spreker licht toe dat dit punt op 6 mei jl. is aangekaart. Daarbij is steun van de voorzitter gevraagd –en gekregen– om de discussie verder te helpen.

Daarnaast heeft het overleg met het ministerie van EZ en de activiteiten van de minister in de Tweede Kamer op veel punten progressie opgeleverd.

Er is nog een onopgelost punt, zijnde de btw-discussie. De minister wil dat punt binnen een maand opgelost zien. Daarvoor is goedkeuring van de Belastingdienst op de regeling nodig. Het gaat er in de regeling om dat het collectief wordt aangewezen als een btw-ondernemer en de btw kan terugvorderen. Deze ontwikkeling kan een bijdrage leveren voor de lange transitie naar de toekomstige energie-organisatie.

De voorzitter wordt gevraagd om zijn invloed uit te oefenen om duidelijkheid van de Belastingdienst te krijgen. Mocht de uitkomst daarvan negatief zijn dan zal dat op korte termijn met elkaar besproken moeten worden.

Daarnaast is er nog discussie over de duur van de fiscale zekerheid. De minister heeft daarover met de Tweede Kamer gediscussieerd. De Tweede Kamer heeft daarin een bepaalde lijn gekozen. Geprobeerd wordt om de Tweede Kamer op dat punt op andere gedachten te brengen. Het belangrijkste is op dit moment echter de btw-kwestie.

Met betrekking tot de btw-kwestie licht de *voorzitter* toe dat het ministerie van Financiën Bereid is om naar dergelijke zaken te kijken en actief deelneemt in het eerdergenoemde overleg.

Volgens de heer *Van der Vlist* ligt de betreffende casus al een half jaar bij de Belastingdienst.

De *voorzitter* zegt toe zijn best te doen om antwoorden te krijgen.

Voorzitter noemt nog een ander punt. In de praktijk van de uitvoering van het Energieakkoord loopt het vaak tegen juridische belemmeringen, terwijl er toch goede afspraken zijn gemaakt. De btw is daarvan een voorbeeld. Een ander voorbeeld is de sluiting van de kolencentrales. Daarnaast is er ook discussie geweest met de AFM over de vraag of energiebedrijven als een financiële instelling worden beschouwd indien deze een lening geeft aan een burger. Volgens bestaande jurisprudentie is er in dat geval sprake van een financiële instelling. Het energiebedrijf moet dan voldoen aan alle regels die aan een financiële instelling worden gesteld. Daarover is met het departement en de AFM overleg gevoerd. Er wordt gezocht naar een weg om de regeling te effectueren zonder het scheppen van precedentes. Voorzitter komt hier aan het eind van de vergadering op terug.

Er zijn geen vragen vanuit de zaal.

De *voorzitter* dankt de heer Van der Vlist voor de toelichting.

3. Nationale Energie Verkenning

Aanbieding van de Nationale Energie Verkenning aan de heer Nijpels, de heer Dierikx en mevrouw Hamer

De heer *Korting* van ECN presenteert met trots de eerste versie van de Nationale Energie Verkenning (NEV). Het rapport is tot stand gekomen op initiatief van het ministerie van Economische Zaken met medewerking van vier partijen; het Planbureau voor de leefomgeving, Energieonderzoekcentrum Nederland, Centraal Bureau voor de Statistiek en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Het zijn uiteraard niet deze organisaties die dit rapport tot stand hebben gebracht, maar de mensen binnen deze organisaties die heel veel werk hebben verzet.

Het rapport verschaft een dashboard dat aangeeft waar de verduurzaming van de Nederlandse energievoorziening voor staat. Dat is een winst te noemen want dat bestond voorheen nog niet. De meters op het dashboard staan voor het onderdeel Energieakkoord echter niet waar deze volgens de afspraken daarin zouden moeten komen te staan. Daarbij moet opgemerkt worden dat het niet alleen gaat om de stand, maar ook om de snelheid waarmee de meters bewegen en de uiteindelijke stand in 2020 – 2023. Ook die informatie is te vinden in de NEV. Het Energieakkoord is van iedereen. Alle partijen hebben dus nog een stevige opgave.

De heer *Haijer* van het Planbureau voor de Leefomgeving licht toe dat er met het Energieakkoord een belangrijke stap vooruit is gezet. Er is echter nog wel een lange weg te gaan. De NEV is een illustratie daarvan. Er is nu een samenspel georganiseerd waarin de kennisinstututen iets kunnen doen wat honderd procent dienstbaar is aan het Energieakkoord.

Het Energieakkoord is een weg richting 2020. Het is van belang om de maatschappelijke onrust over het Energieakkoord in ogenschouw te nemen, wetende dat een energietransitie nooit in 2020 gerealiseerd kan zijn. Er moet in het denken door 2020 heen gepland worden. Dat is van belang om de pijn die de maatschappij over de transitie

voelt te kunnen verdragen. Een energietransitie is iets van de lange termijn. Dat veronderstelt dat er ook zaken buiten het Energieakkoord gerealiseerd kunnen worden die het makkelijker maken om de doelen van het akkoord te halen. Bijvoorbeeld de maatschappelijke kosten van CO₂ die niet goed geprijsd is. In de NEV is hierover meer te lezen.

De NEV wordt aangeboden aan de heer Dierikx DG Energie, Telecom en Mededinging, mevrouw Hamer voorzitter van de SER en de heer Nijpels voorzitter van de Borgingscommissie.

De *voorzitter* is blij met de NEV. Voor de uitvoering van het Energieakkoord is de NEV van groot belang. Over de werkwijze van de Borgingscommissie zijn afspraken gemaakt. Er is een dashboard Energieakkoord op de website van de SER waarop de concrete vorderingen zichtbaar zijn, er wordt ieder jaar een Voortgangsrapportage opgesteld en in 2016 staat de evaluatie voorzien. Dat zijn drie momenten waarop de Borgingscommissie de voortgang monitort. Daarvoor is de werkelijke stand van zaken nodig van de nationale en internationale ontwikkelingen en hoe die inwerken op het realiseren van de doelstellingen van het Energieakkoord.

De NEV bevat daartoe belangrijke informatie en trekt vanuit de experts gezien conclusies over het energiesysteem breed en over de stand van het Energieakkoord daarbinnen. Spreker noemt als een van de hoofdpunten het ontkoppelen van de economische groei aan het gebruik van energie en CO₂ hetgeen een fundamentele doorbraak te noemen is. Geconcludeerd is ook dat de energiemix sterk veranderd is. Het gebruik van aardgas is verlaagd en het gebruik van kolen neemt toe. Als het gaat om innovatie op het gebied van energietechnologie dan is de conclusie dat Nederland in de pas loopt.

Een andere belangrijke conclusie is dat verdere groei van werkgelegenheid via de gebouwde omgeving en hernieuwbare energie binnen handbereik ligt.

Toch zitten er ook onzekerheden in waar niet aan voorbij gegaan mag worden. Die onzekerheden zullen de 47 partijen met elkaar bespreken.

In de NEV worden bandbreedtes aangegeven die voor een deel samenhangen met de vraag of de door het kabinet geplande maatregelen daadwerkelijk worden uitgevoerd. Die punten worden meegenomen in het gesprek dat de leden van de Borgingscommissie gaan voeren over de borgingsagenda 2015.

Daarnaast staan in het Energieakkoord nog een aantal witte vlekken die de Borgingscommissie nog moet invullen. Een van die witte vlekken raakt de 100 petajoule Energiebesparing. Hij wijst erop dat voor mobiliteit thans hard wordt gewerkt aan concrete doorrekenbare afspraken. Voor het eind van het jaar worden die afspraken aan hem aangeboden door de tafel olv Pieter van Geel.

Met betrekking tot de negatieve publiciteit meldt spreker, als onafhankelijk voorzitter van de Borgingscommissie, dat er op geen enkele manier wordt getornd aan de doelstellingen van het Energieakkoord. Dat betekent dat de doelstellingen van 2020 en 2023 overeind blijven. Mocht daarvoor iets meer of iets anders nodig zijn dan zal daar met elkaar een besluit over worden genomen.

De heer *Dierikx* spreekt zijn woord van dank uit naar de vier instituten die hard hebben gewerkt om de NEV tot stand te brengen. Spreker noemt de NEV geen momentopname maar een mijlpaal. Het is voor het eerst in de geschiedenis om een veelomvattende stand te hebben van de situatie rondom energie in Nederland. Het beeld bestond in de afgelopen dagen alsof de NEV een soort evaluatie van het Energieakkoord is terwijl het veel meer is dan dat. De NEV geeft op een toegankelijke wijze de stand van zaken weer op het gebied van energie, zowel nationaal als internationaal. Dat is een enorme prestatie. Met betrekking tot de doelstellingen zijn terechte kanttekeningen te plaatsen. De doelstelling voor de reductie van broeikasgas zal gehaald worden. Over de andere doelstellingen moet nog debat gevoerd worden. Spreker vindt het te vroeg om nu al te concluderen dat die doelen niet gehaald worden.

De NEV geeft een goed overzicht van de punten waar harder aan gewerkt moet worden. Spreker zegt toe dat de gezamenlijke afspraken ook nagekomen worden.

Mevrouw *Hamer* vindt het eervol om vandaag een exemplaar in ontvangst te mogen nemen. Vanuit de zijde van de SER is en blijft er grote betrokkenheid bij de Commissie

Borging Energieakkoord. De officiële installatie als voorzitter van de SER is aanstaande donderdag en spreekster zegt toe om deze commissie te roemen als voorbeeld van hoe partijen het met elkaar moeten doen in Nederland. Spreekster vindt het vooral belangrijk om te zien dat partijen de komende jaren, maar ook na 2020, door willen gaan en in een vloeiende beweging mee blijven doen. Spreekster steunt het van harte om het tot een groot succes te maken.

De *voorzitter* dankt de heer Dierikx en mevrouw Hamer.

Presentatie van de belangrijkste conclusies

De heer *Ybema* van ECN voelt zich vereerd om deze presentatie te geven. De presentatie gaat in op de opzet van de NEV en de resultaten. Het tweede deel van de presentatie wordt verzorgd door de heer Boot van het Planbureau voor de Leefomgeving.

De belangrijkste conclusies betreffen; het ontkoppelen van de economische groei aan het gebruik van energie en CO₂, de aanzienlijke groei van hernieuwbare energie, de afname van het gebruik van aardgas alsmede de dalende trend van broeikasgassen die zich voort zal gaan zetten. De energiemix is duidelijk veranderd; hernieuwbare energie groeit sterk en het gebruik van aardgas neemt af.

De resultaten en conclusies worden uitgebreid toegelicht en de sheets van deze presentatie zijn als bijlage bij dit verslag gevoegd.

Informatieve vragen vanuit de Borgingscommissie

Mevrouw *Borren* vindt het mooi om in deze bijeenkomst aangemoedigd te worden om blij te zijn, maar heeft toch opmerkingen. Het blijkt dat het rapport onder embargo beschikbaar is gesteld. Greenpeace en een aantal andere natuur- en milieubewegingen hebben dit niet gekregen. Daar is spreekster bezorgd over omdat het daarmee in een publicitaire hausse is gekomen. Het heeft nu te maken met een politieke verdeling in de discussie terwijl het is onderschreven door 47 partijen en diverse ministers. Er wordt nu een partij-politiek spel gespeeld waar spreekster zich zorgen over maakt. Het is jammer dat het proces op deze manier gegaan is. Over de inhoud kan spreekster niet blij zijn. Het blijkt dat met betrekking tot de banen nog niet eens een vijfde wordt gehaald.

Daarnaast is er ook geen inzage gekregen in de cijfers.

De grootste zorg is dat wanneer de doelstellingen niet worden gehaald, dat ook die afspraak doorbroken wordt. Inhoudelijk is spreekster erg bezorgd over de resultaten.

De industrie is op geen enkele wijze met besparingen bezig.

Spreekster vindt het een zorgelijk rapport en had gehoopt dat het proces naar buiten toe netter was verlopen. Ook was er de hoop dat de minister de 47 partijen als partners zou blijven zien en de afspraken over inzicht in stukken was nagekomen. Spreekster is nog bezorgder over het politieke spel dat nu ontstaat waarin het draagvlak alleen maar kan afkappen.

De heer *Boot* begrijpt de opmerking over het uitlekken van het rapport. Er is geprobeerd te achterhalen hoe dat kon gebeuren. Er is rond de NEV een stuurgroep geweest vanuit de ministeries en de Borgingscommissie. Dat heeft goed gewerkt en alle concepten zijn gedeeld. Het laatste concept dat naar de stuurgroep is gestuurd is bij de pers terecht gekomen. Verder heeft PBL onder embargo kort voor 7 oktober de samenvatting naar de pers gestuurd. Indien er gelekt wordt, dan voelt men zich niet meer gehouden aan het embargo. Het rapport is dus niet apart naar een aantal ondertekenaars van het Energieakkoord gestuurd.

De heer *De Groot* is het eens met de opmerking van mevrouw Borren dat maar enkele partijen over het rapport beschikten terwijl de pers er al over berichtte. Spreker herkent het echter niet dat er door de industrie niet gepresteerd zou worden. Dat is een wat voorbarige conclusie op basis van deze presentatie.

Met betrekking tot inzage in de berekening rond Wind op Zee meldt de heer *Dekkers* dat

het besluit anderhalve week geleden naar de Tweede Kamer is gestuurd. Voordien is er met verschillende partners contact geweest. Vanwege de vertrouwelijkheid kon niet alles worden prijsgegeven. Inmiddels is er een overleg gepland om meer inzage te geven en de overwegingen kenbaar te maken. Wellicht is het goed om dat overleg te benutten om de vragen die er zijn met elkaar door te nemen.

De heer *Gerrits* wil de zorg uitspreken over de industrie. De industrie gebruikt een belangrijk deel van de energiedragers om een product te vervaardigen. Daarom hebben partijen zich hard gemaakt om in het Energieakkoord een paragraaf op te nemen over cascadering en de inzet van biomassa voor grondstoffen. Op 4 september jongstleden is daarover een Algemeen Overleg geweest in de Tweede Kamer. Er is nog te weinig besef en draagvlak om de minister te ondersteunen bij het zetten van stappen op dat vlak. De Borgingscommissie kan bezien welke extra actie ondernomen kan worden.

De *voorzitter* licht toe dat de vragen nu voor een deel worden geïnventariseerd en voor een deel gebeurt dat de komende weken tijdens de bijeenkomsten die worden gehouden. Daarbij is door de rekenmeesters (regie ECN) toegezegd dat er een stuk op de website (FAQ) zou komen met alle vragen die leven over de NEV en de antwoorden daarop. Spreker zegt toe dat die vragen betrokken worden bij de discussie die in de Borgingscommissie wordt gevoerd.

De heer *Bokhoven* is van mening dat het proces rond Wind op Zee onzorgvuldig is gegaan. Dat heeft geleid tot een breuk in het vertrouwen bij de partijen die de komende jaren zwaar moeten investeren in deze opgaven. Spreker roept op om alles in te zetten om het vertrouwen op korte termijn te herstellen.

De *voorzitter* wijst op het feit dat het overleg met betrokken partijen op dit moment plaats vindt. Daar wordt gesproken over hoe de partijen die zich door de besluitvorming van het kabinet benadeeld voelen gecompenseerd gaan worden. Spreker meldt dat het overleg op 15 oktober bekend is want bij het maken van die afspraken is een aantal leden betrokken geweest.

De heer *Dekkers* licht toe dat de bewindspersonen en een aantal kernspelers van het Energieakkoord op 15 september bijeen zijn geweest. Daar is een aantal zaken gedeeld. Spreker is van mening dat in dat stadium veel met elkaar is gedeeld. Meer nog dan ooit op een ander dossier met dezelfde gevoeligheid is gedaan. Nadien is ook nog een aantal overwegingen gedeeld zoals in het overleg was toegezegd. Als het gaat om het vervolgtraject dan is het zo dat er bezien wordt hoe de individuele vergunninghouders er in zitten en hoe daar mee om te gaan. Daarvoor is het nodige aan de orde geweest. Spreker vindt deze commissie niet het gremium om het verder aan de orde te stellen. In ieder geval is er bij de overwegingen rond Wind op Zee met veel interesse gekeken naar de verschillende voorstellen die zijn geweest. Uiteindelijk zijn de snelheid om de doelen te halen en de kosteneffectiviteit samengebracht. Dat is ook de kern van de discussie die in het kader van het Energieakkoord is gevoerd. Er wordt hard gewerkt om de vragen die er zijn, zoals over het overleg op 15 oktober, beantwoord te krijgen.

De heer *Ruijgrok* is ervan overtuigd dat de minister zich realiseert dat er een stap gezet moet worden om het vertrouwen te herstellen. Er zal een gesprek gevoerd worden tussen de minister en CEO's van energiebedrijven om te werken aan een beter vertrouwen.

De *voorzitter* vindt het goed om dit te horen uit de sector zelf. In het Energieakkoord is afgesproken dat er stabiliteit en zekerheid moet komen voor de lange termijn. Indien daar op een bepaald moment van moet worden afgeweken dan vergt dat buitengewoon zorgvuldig overleg. Spreker is content met het feit dat het overleg met de sector plaats gaat vinden.

Mevrouw *Borren* wijst nogmaals op het feit dat er met 47 partijen afspraken zijn gemaakt. Het punt is dat er door de minister eenzijdig wordt afgeweken van een akkoord dat gezamenlijk is gesloten. De toezegging is gedaan dat partijen de redeneringen ten minste mogen inzien en die afspraken zijn niet waargemaakt. Er is nu iets aan het ontstaan dat

een ouderwetse manier is van met elkaar omgaan. Het lijkt namelijk dat er door de minister en ministeries achter gesloten deuren afspraken worden gemaakt. Greenpeace is partner in het akkoord en wil dan ook participeren in de discussie. Spreekster hoopt dat de voorzitter dit als zijn taak ziet.

De *voorzitter* heeft er in de vooravond van het besluit ook op aangedrongen dat de afspraken zouden worden nagekomen. Overigens is er in het overleg met de drie betrokken bewindslieden wel informatie gedeeld over wat er aan zat te komen. Het feit dat er besluitvorming zou gaan plaats vinden is in dat overleg concreet medegedeeld. De informatie waar behoefte aan was betrof de onderliggende redenering. Spreker vindt dat de afspraken van alle kanten moeten worden nagekomen en spreekt partijen daar ook op aan.

Een positieve les die te leren is uit de afgelopen maanden is volgens de heer *Warners* dat het zo niet moet. De NWEA is uitgenodigd om al in mei een alternatief te bedenken ten opzichte van de opvattingen van de minister over het niet benutten van bestaande vergunningen. Daartoe zijn randvoorwaarden meegegeven. Uiteindelijk heeft dit geresulteerd in een brief in juli. Vervolgens is daar weinig mee gebeurd en pas in de loop van september bleek dat er geen wil was om die route verder in te slaan. Spreker vindt het jammer dat het ministerie niet een poging heeft gewaagd om inhoudelijk aannemelijk te maken dat zij wel een goed punt hebben. Dat dit pas op 15 oktober zal gebeuren vindt spreker mosterd na de maaltijd.

De heer *Dekkers* wijst op de overleggen die hebben plaatsgevonden. Er is niet alleen met de NWEA maar ook met individuele partijen intensief gesproken. Partijen weten hoe diffuus een en ander was. Het besluit is genomen en er is bereidheid om in het komende overleg een toelichting te geven. Het is goed om te leren van het proces om het in de toekomst anders met elkaar aan te pakken.

In verband met alle overleggen die plaatsvinden lijkt het de *voorzitter* verstandig om dit te agenderen voor de vergadering van de Borgingscommissie op 8 december aanstaande.

Mevrouw *Bos* heeft waardering voor het feit dat de NEV geprobeerd heeft om melding te maken van dat wat bekend is over werkgelegenheid. Er is een positieve verschuiving zichtbaar, maar daar houdt het dan ook op. Er is al geconstateerd dat in de NEV het doorrekenen van werkgelegenheidseffecten een ingewikkelde klus is. Dat is ook niet iets dat de onderzoeksbureaus in de vingers hebben. Er is gezegd dat de NEV volgend jaar aan twee dingen aandacht zal besteden, maar dan gaat het niet over het beter voor het voetlicht krijgen van de werkgelegenheidseffecten. Spreekster wil graag weten of dat een vergissing of nog steeds een discussiepunt is. Daar zal de FNV dan in de komende maanden in het proces hard op in zetten.

Spreker vindt het zorgelijk dat er wel verschuiving en groei van werkgelegenheid is, maar vraagt zich af of die groei voldoende is om de doelen te halen.

De trends gaan de goede kant op maar of de doelen gehaald worden is nog maar de vraag, ook als het gaat om werkgelegenheid. De concrete vraag van spreekster is of de NEV volgend jaar wel of niet op de werkgelegenheidseffecten in gaat.

De heer *Ybema* licht toe dat eind oktober een evaluatie van de NEV plaats vindt met de stuurgroep. De onderwerpen voor volgend jaar worden dan ook besproken. Op dit moment zijn daar geen concrete besluiten over genomen. Spreker kan wel mededelen dat er al een flinke slag is gemaakt met betrekking tot werkgelegenheid ten opzichte van een jaar geleden. In de loop van november zullen er al uitgewerkte plannen zijn voor de NEV van 2015. Dit kan besproken worden op 8 december.

Er moet nog het een en ander gebeuren om de doelstellingen binnen handbereik te krijgen. Zo moet er bijvoorbeeld een goed uitrolplan komen voor hernieuwbare energie.

De heer *Wagenaar* krijgt het beeld van een constructieve spanning. Het mooie van dit verhaal is dat 47 partijen en een jaar geleden 17 miljoen Nederlanders meekeken. Die verwachten dat de resultaten, waar deze commissie zich hard voor maakt, ook worden gehaald. In het Energieakkoord is daarover een mooie formulering opgenomen *'partijen*

komen voorts overeen om in deze SER-commissie met een zekere regelmaat te komen tot actualisering van de voortgang en eventuele bijstelling van maatregelen met het oog op de overeengekomen doelstellingen .

Daar wordt spreker stil van. Deze commissie heeft met de NEV de conclusie gekregen dat het vanuit bestaand beleid en voorgenomen activiteiten niet tot stand komt. Dat is verder geen issue, dan moeten er nieuwe dingen worden gedaan. Voor 2020 gaat het om drie doelstellingen, maar er staat ook in het Energieakkoord dat er een doelstelling voor 2016 is. Dat betreft een energiebesparing van 35 petajoule. Die doelstelling is er niet als tussenstand ingezet. Het is er ingezet om de motor van energiebesparing aan te zetten en ook om aan te geven dat een werkgelegenheidsimpuls wenselijk is.

Spreker vraagt iedereen om na te denken over het waarmaken van het commitment naar de samenleving om op 8 december een positieve bijeenkomst te hebben.

De heer *Opstelten* vraagt hoe het huidige beleid ertoe bijdraagt dat emissies in transport verlagen. Na 2020 is dat onduidelijk omdat er geen nieuwe doelstellingen zijn. Bij Zon PV steeg het in de presentatie wel door na 2020 ondanks het feit dat er gesproken is over veranderingen in de salderingsregeling. Spreker vraagt waarom daar dus wel is uitgegaan van het beleid dat is aangekondigd te zullen veranderen, toch door zal zetten.

Volgens de heer *Boot* heeft dat te maken met de beschrijving van het vastgestelde en voorgenomen beleid. Indien is afgesproken dat er iets gebeurt dan wordt verondersteld dat het blijft gebeuren. Bij de salderingsregeling is verondersteld dat die blijft. Het vermoeden is wel dat het in de toekomst gaat veranderen, wanneer de kosten van zonnepanelen steeds verder omlaag gaan. Maar omdat dit het huidige beleid is, is dat doorgetrokken. Met betrekking tot de normen van auto's meldt spreker dat er in Europa nog geen nieuwe normen zijn vastgesteld voor de periode na 2020.

De heer *Ybema* vult hier bij aan dat de gemaakte afspraken steeds de basis zijn. Salderen kan ooit gaan veranderen maar dat is nu nog niet duidelijk.

De *voorzitter* wijst op de discussie over vaststaand beleid en de discussie over voorgenomen beleid. In de NEV is er op een aantal punten sprake van voorgenomen beleid hetgeen ook is meegenomen in de totale berekening. Ten aanzien van het voorgenomen beleid wordt soms ook vastgesteld dat het niet zeker is of dat ook daadwerkelijk beleid gaat worden. Indien beleid wordt uitgevoerd wat mogelijk tegenvallende opbrengsten krijgt, dan komt het op andere getallen uit voor 2020 – 2023. Spreker vraagt of daar een gat tussen zit. Dat zou betekenen dat er drie soorten beleid zijn; vaststaand beleid, voorgenomen beleid en voorgenomen beleid waarvan wordt gezegd dat het tegenvallende opbrengsten krijgt.

De *voorzitter* wijst dan wel op de politieke discussie waar mevrouw Borren over sprak en de maatschappelijke discussie. Het is goed om met elkaar vast te stellen dat het in drie secties te verdelen valt.

De heer *Van der Vlist* voegt er nog een vierde set aan toe. In de Borgingscommissie is eerder al gesproken over wat er in de rolverdeling past bij bureau's als het Planbureau etc. Het voordeel van dergelijke bureau's is dat zij veel inzicht hebben gekregen in wat wel en niet werkt. Spreker stelt voor een gesprek te organiseren tussen de voorzitter en de opdrachtnemers van deze studie om de haalbare verbetermaatregelen inzichtelijk te krijgen.

De *voorzitter* wijst nog op het feit dat De Borgingscommissie voornemens is om een brochure te maken met de werkgelegenheidseffecten van het Energieakkoord.

De heer *Van Tongeren* merkt op dat Wiebe Draijer direct na tekening van het akkoord naar Rotterdam is gekomen om een programma te ontwikkelen met het bedrijfsleven rondom energiebesparing. Spreker schrikt van deze discussie en wil meer discussiëren over welke projecten van de NEV daadwerkelijk worden gerealiseerd. Spreker stelt voor om de vergadering op 8 december te richten op de inhoud.

Naar aanleiding van de NEV vraagt spreker hoe geïsoleerd Nederland met dit rapport bezig is.

De heer *Boot* licht toe dat in de NEV een vrij uitgebreid overzicht staat van de aanpak in de omringende landen. Het is een belangrijk punt en er gebeurt veel mee.

Er zijn verder geen opmerkingen met betrekking tot de procedure.

De *voorzitter* dankt de heren *Boot* en *Ybema* voor hun komst en bijdragen.

4. Agenda

Tijdens de volgende vergadering van de Borgingscommissie, op 8 december aanstaande, zullen de 47 partijen van het Energieakkoord gezamenlijk conclusies trekken op basis van de NEV. Dat zal niet zonder discussie zijn, maar de *voorzitter* heeft er vertrouwen in dat partijen met elkaar tot gemeenschappelijke conclusies zullen komen.

5. Rondvraag en sluiting

Niets meer aan de orde zijnde sluit de *voorzitter* onder dankzegging aan de aanwezigen de vergadering om 13.00 uur.